

Vladimir SKRAČIĆ
Filozofski fakultet u Zadru
Obala kralja P. Krešimira IV. 2, HR-23000 Zadar

IMENA MJESTA I OTOKA MURTERA (IDENTIFIKACIJA — DISTRIBUCIJA — ETIMOLOGIJA)

Zamjena imena česta je toponomastička pojava. Razlozi zato su brojni jezični slojevi na Jadranu, izmjene stanovništva, promjene gospodarskih prilika i promjene vrijednosti referenta koji je nosio prvo ime. Neka su imena preživjela do danas, ali više ne znamo na što se točno odnose, druga su se adaptirala u novi jezični sustav, a treća su potpuno zamijenjena novima. Takav je slučaj s današnjim imenom mjesta i otoka Murtera. Gotovo na istoj lokaciji nalazio se antički *oppidum Colentum* od kojega je ostalo samo ime i nešto materijalnih tragova. Uz njega su se naselili Hrvati, ali nisu preuzeli staro ime, već su svom mjestu i otoku odredili novo: *Srimač*. No, već od prvih potvrda za *Srimač*, javlja se na pomorskim kartama i u arhivskim spisima ime *Murter* (češće pisano *Mortar* i *insula Mortarii*). Autor dokazuje na temelju povijesnih potvrda da su dva imena supostojala tijekom najmanje pet stoljeća, *Srimač* za naselje, a *Murter* za otok; *Srimač* za domaće korisnike, a *Murter* za sve ostale (administraciju i pomorce u prvom redu). O ovom se toponimu dosta pisalo, a P. Skok je, prateći formu, dao i točnu etimologiju, no argumentacija na koju se poziva nije prihvatljiva. Autor u svom prilogu, poznavajući stanje na terenu, prati put imena i daje novu argumentaciju za Skokovu etimologiju, te pokušava odrediti točnu vremensku i prostornu distribuciju za *Colentum*, *Srimač* i *Murter*.

1. Uvod

Imena velikih i većih nastanjenih jadranskih otoka redovito su vrlo stara i dolaze iz ranih jezičnih slojeva. U načelu, što je otok veći, to je jezični sloj stariji i obrnuto, što je otok manji, jezični sloj je mlađi. Iznimaka je mnogo, posebno u ovoj drugoj skupini, budući da na vrijednost referenta ne utječe samo njegova veličina. A upravo je vrijednost i važnost referenta (od kojih je veličina samo jedan element, doduše najčešće odlučujući) upravo ono što potiče rano imenovanje. Dobra i zaštićena uvala, poznata ribarska pošta ili hrid opasna za plovidbu mogle su potaknuti ondašnje nastanjivače, korisnike litorala ili pomorce da nekom, iako relativno malom otoku, još u davnini odrede ime. Takvih je primjera iznimno mnogo upravo u sjevernodalmatinskoj otočnoj skupini¹, a jedan od njih je, čini se, odlučivao i o sudbini današnjeg imena otoka i mjesta Murtera.

Drugi element od odlučujuće važnosti za postojanost imena je kontinuitet nastanjenosti, a za male i nenastanjene otoke blizina imenodavnog centra. Općenito je poznato da veliki otoci, nastanjeni od davnina, i danas nose - razumije se u prilagođenim formama u suvremeni sustav - imena iz vremena njihova imenovanja: *Korčula, Lastovo, Vis, Mljet, Krk*, itd. S druge strane, otoci bez naselja i još k tome udaljeni od njih često su ili mijenjali svoja imena, ili još danas imaju za različite imenodavce različita imena. Ilustrativan primjer za takvu toponomastičku koegzistenciju su svakako Kornati². Rijetki su međutim veliki i nastanjeni otoci koji su u potpunosti promijenili ime³. Kada kažemo u potpunosti, mislimo tako i na takav način da se ne može uspostaviti nikakva etimološka veza između dva ili više poznatih oblika. Poznati su slučajevi u kojima je došlo do značajnih adaptacija, takvih da se može govoriti i o promjeni imena. No, mi ih na ovoj razini analize,

¹ Ova skupina broji više od 450 manjih i većih otoka. Broj etimološki neobjašnjenih ili nedovoljno uvjerljivo objašnjenih imena malih otoka golem je i tome će se pitanju morati posvetiti posebna pozornost. Navodimo samo neke: *Barščak, Mežanj, Benušić, Hulija, Kudica, Tukoščak, Bivoščak, Lagan, Tarmarka, Kurjak, Lutrošnjak*, itd.

² *Velika Sestrica/Tajer; Trstikovac/Pliki Tremulić, Glavočić/Krbarić; Sikica/Pinezelić/Tovar/Tovarnjak; Ravna Sika/Lukarica; Kolobučar/Otočevac/Turčin; Strižnja/Pizdinka/Lupeška; Sandela/Galijolica; Dinarići/Mišnjaci; Babujaš/Klobuk; Crnikovac/Beretica*; itd. Vidi: B. Jurišić, 1964, Iz primorske toponimike zadarskog i šibenskog kraja, *Pomorski zbornik*, II, Zadar, str. 985-1011. + dvije karte; V. Skračić, 1985, Neke značajke kornatske toponimije, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 24 (14), Zadar, str. 39-49

³ *Boa/Čiovo; Premuda/Dlačnik/Dlašnik/Dlasnik*. Potonji primjer nije "idealno". Ime *Dlačnik* sačuvano je samo u literaturi, dok je današnjim stanovnicima Premude potpuno nepoznato. Vidjeti: B. Jurišić, 1953, Starohrvatska imena dvaju naših otoka, *Rad JAZU*, knj. 235, Zagreb, str. 235-252; N. Vajs, 1987, O zaboravljenim hrvatskim imenima jadranskih otoka, *Rasprave Zavoda za jezik*, XIII, Zagreb, str. 164-165

smatramo istim imenima. Ako je neupućenom pojedincu danas teško uočiti formalnu vezu između *Lapkata* i *Vrgade*, *Ise* i *Visa*, *Iža* i njegovih bezbrojnih grafija, onomastičarima, a posebno etimolozima, znano je da je u ovim i brojnim sličnim slučajevima riječ o istom etimonu.

Još su rjeđi veliki i nastanjeni otoci koji su ime mijenjali dvaput. Današnji otok Murter i njegovo najveće naselje predstavljaju jedan takav primjer. Usudili bismo se reći da je to i jedini ovakav primjer na Jadranu. Slučajevi *Krk/Veglia*, *Hvar/Lesina*, *Pišker/Jadra* i njima slični ne pripadaju ovoj vrsti zamjene jer su postaje i danas u dva različita jezična sustava: hrvatskom i talijanskom, dok tri poznata imena za Murter (uz ovo još *Colentum* i *Srimac*), supostoje i u uporabi su kod svih autohtonih stanovnika. Istina je da oni nemaju jednaku identifikacijsku vrijednost, ali su i danas u funkciji.

2. Identifikacija i distribucija

Otok Murter se nalazi u takozvanom unutarnjem nizu otoka, uza samu obalu. Od početka XIX. st. premošten je uski kanal koji ga dijeli od kopna. Na otoku su danas naselja Murter, Jezera, Betina i Tisno, koja su u posljednjim desetljećima mnogo izmijenila svoj demografski i urbanistički lik. Otoku Murteru i posebno mjestu Murteru pripada golemi katastarski posjed na susjednim otocima (Kornati, Žut, Sita i okolni otoci) i na kopnu (Modrave, Makirina, Tišnjansko...). Taj je posjed površinom pet puta veći od samog otoka. Murter je uz Krapanj najgušće nastanjen jadranski otok.

2.1. Mnogo je zanimljivija, a za onomastičku i etimološku interpretaciju imena gotovo odlučujuća, povijest naseljavanja otoka i mjesta Murtera. Na poluotoku Gradini koji zatvara uvalu Hraminu sa sjeveroistoka, nalaze se ostaci jedne od najvećih gradina na tlu južne Liburnije. Branjena površina gradine iznosila je 10 ha⁴. U podnožju gradine i uz obalu sa zapadne i sjeverozapadne strane i danas se dobro vide tragovi rimskog naselja *Colentuma* (temelji kuća u moru i na obali, ostaci velike cisterne, ostaci keramike razasuti po brdu i uz obalu, ostaci mozaika na novom dijelu groblja, danas zatrpani tragovi solane u dnu uvale u prostoru Butine, itd.)⁵ Ako je postojanje naselja nedvojbeno, teškoća je bilo s identifikacijom. Kod

⁴ S. Čače, 1988, *Colentum insula* (Plinije, Nat. hist. 3. 140), *Diadora X*, Zadar, str. 67

⁵ Vidjeti: A. Faber, 1968, Otok Murter, lokalitet Gradina - antikna arhitektura, *Arheološki pregled*, X, Arheološko društvo Jugoslavije, Beograd, str. 124-127; isti, 1970, Gradina, Murter - antičko naselje, *Arheološki pregled*, XII, Arheološko društvo Jugoslavije, Beograd, str. 118-122; K. Stošić, 1941, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, str. 234-236; S. Kulušić, 1984, *Murterski kraj*, Murter, str. 165-166; F. Bulić, 1885, *Bulletino dal.*, VIII, str. 145; isti, 1886, *Bulletino dal.*, IX, str. 133

Ptolomeja je Colentum lociran zajedno s Arbom na otoku Scardonu. Skok smatra da se mišljenje da je »Plinijev Colentum (*oppidum et insula*) Murter ne može održati, jer Colentum stoji griješkom mjesto Solentum, a ovome nazivu odgovara starohrvatski Sulet (Hektorović), danas Šolta. Na Murteru ima gradinâ, ali nema dokaza da se moraju identifikovati s *oppidum Colentum*«⁶. Da je ovo Skokovo mišljenje krivo vidi se iz Ravenatova popisa otoka gdje *Solenta* stoji odvojeno od *Celentuma*, a *Celentum* stoji zajedno s još dva otoka iz iste skupine: *Rubricatas* i *Artion* koji se i danas bez poteškoća identificiraju kao *Vrgada* i *Velika Jarta*. Pitanje potpune identifikacije konačno će riješiti S. Čače točnom interpretacijom Plinijeva navoda da je Colentum udaljen 30 milja od Jadera i 18 od ušća Titiusa (Šibenskog kanala) i da je bio *oppidum* što Plinije izrijekom ne navodi⁷. Podaci se u potpunosti slažu sa stanjem na terenu, te se Colentum može izjednačiti s lokalitetom Gradina na Murteru. Do kada je trajao Colentum i na koji je način srušen teško je reći. Da li ga je uništio potres kako misli S. Kulušić ili je riječ o razaranju, za ovo istraživanje nije od nikakva značenja. No, da je došlo do potpunog prestanka u kontinuitetu nastanjivanja, u to nema nikave sumnje i tome su svi suglasni⁸.

2.2. Srimač vs Murter

Koliko je dugo Colentum trajao u Srednjem vijeku, također je teško reći. Porfirogent ga ne spominje, a spominje susjednu Vrgadu, koja mu je, kako misli Čače, ranije bila podređena. Kako je Porfirogenet po općeprihvaćenom mišljenju prvenstveno vodio računa o utvrđenim otocima, sigurno je da u tom trenutku Colentuma više nije bilo. Isto tako je teško sa sigurnošću utvrditi kada Hrvati prvi put stupaju na otok. Prvi je spomen iz 1285. kada zadarski biskup Preander povlači svoju priznanicu Šibenčanima nad dvama otocima *super duobus insulis Srimaz scilicet Zuri*⁹. *Srimač* se kao ime za otok navodi još nekoliko puta u XIV. stoljeću: 1322. ...*Confirmacio privilegiorum (...) inde ad Guadaçerad, Coscam locuarum, Ostriçam in Srimač, Çure, Plançam*¹⁰; 1324. na tri mjesta u ispravi i

⁶ P. Skok, 1950, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb, str. 145; dalje u tekstu: SRJO

⁷ S. Čače, 1988, str. 70

⁸ S. Kulušić, 1984, str. 159; P. Skok, 1950, str. 148

⁹ *Codex diplomaticus*, sv. VI, str. 528

¹⁰ *Codex diplomaticus*, sv. IX, str. 216; u *Šibenskom diplomatariju*, 1986, Muzej grada Šibenika, str. 18, u *Privilegiumu* Karla I. iz iste 1322. godine navodi se: *Ab hinc ad insulas Radile (Radej) et Smime (Zminjak) et Vinichiche (Vinik) inde ad insulam Srimaz, ab inde ad insulam Tetisgnache (Tetevišnjak ?), inde ad insulam Zirie, hinc ad insulam Zlarin et Parvich, et omnes alie insule, que sunt inter dictas insulas Sirye, Srimaz et Zlarin...*

konačno ...*quod ipsi Sibiricenses in possessionem insularum Srimicz, Zirie et Jarte restituantur et ponantur infra spatium unam mensis postquam requisitum fuerit*¹¹; 1358. ...*Item duas insulas, Srimaz et Zuri vocatas*¹²; 1366. ...*restitutio trium insularum, videlicet Srimaze et Zure et Arte communis Jadre*¹³; 1388. ...*Videlicet Srimaz, Iartam Parvam et Iartam Magnam* i dalje ...*vocatas unam Srimaz, secundam Iartam Parvam et tertiam Iaratam Magnam*¹⁴. Iz spisa šibenskog bilježnika Slavogosta još dvaput doznajemo da je Srimač otok: 1. travnja 1386. *Vulch, filius Pribislaui Sisgore de Srimac.... recipisse a Iohanne Radovicui libras sexdecim pro una vineam... sitam in dicta insula in loco vocato Slanica*¹⁵, a petnaest dana kasnije*Pribislaus, prenomine Sisgora de insula Srimac*¹⁶. Budući da naselje u tom razdoblju već postoji, iako se ono izrijeком ne spominje u navedenim ispravama, gotovo je sigurno da ono nosi isto ime kao i otok. Ovo toponomastičko pravilo je gotovo univerzalno na Jadranu. »*Župa Srimac* ima g. 1298. sela: Veliko selo (Villa magna) i Jezera na Murteru, te Žirje i Zlarin. Današnja Betina i Tisno onda nisu postojali« - kaže Stošić, pozivajući se na ispravu o konstituiranju šibenske biskupije iz iste godine.¹⁷ Nedvojbeno je da je Villa magna Srimač. Od toga dana pa sve do konca XVIII. stoljeća u glagoljskim maticama, *lašima, ventarijima...* ime *Srimač* redovito se odnosi na današnje naselje Murter¹⁸, dok će ime samog otoka imati drugačiju sudbinu.

Naime, na pomorskim kartama (portulanima)¹⁹ već od početka XIV. stoljeća pa sve do naših dana, a ne od početka XVIII. kako navode Skok i Jurišić, otok se, a ne naselje na njemu, imenuje raznim formama, koje ćemo za sadanji tijekom izlaganja sve podvesti pod zajedničku inačicu *Murter*. Tako na dvjema Vescontijevim kartama iz 1318.²⁰ i jednoj iz 1322-21.²¹ stoji *Mortar*, na karti Nicolausa

¹¹ *Codex diplomaticus*, sv. IX, str. 216

¹² *Šibenski diplomatarij*, 1986, str. 22

¹³ *Codex diplomaticus*, sv. XIII, str. 520

¹⁴ *Šibenski diplomatarij*, 1986, str. 101-102

¹⁵ M. Zjačić, 1952. Spisi šibenskog notara Slavogosta, *Starine*, 44, Zagreb, str. 216

¹⁶ M. Zjačić, 1952, str. 231

¹⁷ K. Stošić, 1941, str. 226 i 231

¹⁸ A. Šupuk, 1957, *Šibenski glagoljski spomenici*, JAZU, Zagreb, dalje u tekstu ŠGS

¹⁹ Za ovu prigodu korišteni su podaci iz *Monumenta cartographica Jugoslaviae, II, srednjovjekovne karte*, Narodna knjiga, Beograd, 1979, dalje u tekstu MCJ, te podaci iz kazala knjige *Monumenta cartographica maris Adriatici Croatici*, Mithada Kozličića, rukopis, dalje u tekstu MCC

²⁰ MCJ, 1979, str. 38, Petrus Vesconte, Biblioteca Museo Correr No 28 Venezia, 1318. i MCJ, 1979, str. 40, Osterreichische Nationalbibliothek, Wien, Handschriftensammlung, cod. 594, 1318

²¹ MCJ 1979, str. 43, Petrus Vesconte, Vatikanska biblioteka Cod. Pal. Lat. 1362a, f. 5v/6r, 1320-1

Passqualinia iz 1408. *Muraie*²², Jacobusa Giroldisa iz 1426. *Muraie*²³, Pietra Coppa iz 1525. *Muraie*²⁴, Gerardusa Mercatora iz 1623, 1625. i 1648. *Mortura*²⁵, Ivana Lučića iz 1668. *Mortaro*²⁶, Vicenza Marie Coronellia iz 1688. *Morter*²⁷, a tako i sve do danas na kartama talijanske redakcije. Na većini karata ime otoka upisano je na susjednom kopnu, no kako je to uvijek nasuprot otoku Murteru, sasvim je izvjesno da je to učinjeno samo iz tehničkih razloga.

Isto je i u arhivskoj građi. Od početka XV. stoljeća otok se redovito zove *Insula Mortarii*. Prelistavajući arhivske spise samo jednog šibenskog notara, Antonia Campolonoga²⁸, od godine 1440. do 1443. naišli smo na jedanaest potvrda za ime otoka (*Insula Mortarii*), a ni na jednu za *Srimač*. Sigurno je da je to vremensko razdoblje prekratko za donošenje zaključka, no kako pokazuju potvrde iz dokumenta²⁹, i potvrde koje donose drugi autori (Stošić i Kulušić), ne može biti sumnje da je proces tekao ovim smjerom.

No, sredinom XVII. stoljeća utjecaj novog i očito prestižnijeg imena sve više jača, jer don Jivan Skračić na kraju oporuke iz 1648. kaže: *To pisah ja don Jivan Skračić, kapelan od Murtera* (ŠGS 46) i jedan od njegovih nasljednika nekoliko godina kasnije, 1661: *...i ea don Eadr Skračić, ki to pisah, budući parohien od Murtera za to vrime*³⁰ (ŠGS 82-83). Međutim, isti će don Jadrij u slijedećih 10 oporuka kroz osam godina (1662-1670) završavati formulacijom: *pisah ja don Eadrj Skračić, parokiean u Srimču i Betini*. No, u oporuci od 13. jenara 1670. Jivan Šimatov ostavlja *Gospj za Gradinu u Srimču vrč ulja, Svetomu tilu u Srimču vrč ulja ...* ali, oporuka završava: *Svidoci: Pere Matasov i Mikula Mihatov i ea pop don Eadrj Skračić, ki to pisah, budući parohiean od Murtera i Betine* (ŠGS 90-91). U sljedećih šesnaest oporuka od (1670-1679) don Jadrij će se potpisati kao *parokiean od Srimča i Betine*. No, od 10. novebra 1679. on će, unatoč

²² MCJ, 1979, str. 50, Nicolaus Passqualini, Osterreichische Nationalbibliothek, Wien, Handschriftensammlung, cod. 410*, 1408

²³ MCJ, 1979, str. 53, Jacaobus Giroldis, Biblioteca nazionale di San Marco, Cl. VI, Cod. 212, Venezia, 1426

²⁴ MCC, Pietro Coppo, K12

²⁵ MCC, Gerardus Mercator, K155, K156, K157

²⁶ MCC, Ivan Lučić, K204

²⁷ MCC, Vincenzo Maria Coronelli, K219

²⁸ PAZd, Šibenski notaski arhiv, kutija 10/1, Antonio Campolongo, fol: 36, 36', 42, 46, 91', 179, 237', 238', 241, 241', 254', 260

²⁹ *Šibenski diplomatarij*, 1986, godine 1432, str. 247; godine 1450. str. 281; godine 1453. str. 186-288; ukupno deset potvrda i sve: *Insula Mortarii*.

³⁰ Grafije i imena mjeseci su navedene onako kako ih donosi A. Šupuk, 1957

činjenici da njegovi sugovornici znaju samo za Srimač, pisati samo Murter. Evo relevantnih dijelova oporuka: Toga 10. studenog 1679. Kate, žena pokojnoga Jive Jelina, ostavlja*Gospi za Gradinu u Srimču soldini 24, Svetomu tilu u Srimču soldini 24**Svidoci: Pere Matasov i Ante Rašin i e pop don Eadre Skračić, ki to pisah, parokiean od Murtera* (ŠGS 103-104); 2. luea 1680. Dragiša aliti Jive Turčinov, ostavlja ...*Gospi za Gradinu u Srimču soldini 24, Svetomu tilu u Srimču soldini 24**Svidoci: Jure Vodanov i Mikula Lučićin i ea pop don Eadre Skračić, ki to pisah, parokiean od Murtera* (ŠGS 104-105). 18. otubra 1682. u Murteru (ovo je jedini slučaj kada don Jadrij navodi mjesto oporuke), Mare, žena pokojnoga Mihe Stojanova, ostavlja ...*Gospi za Gradinu soldini 12 u Srimču, Svetom tilu u Srimču soldini 12**Svidoci: Jive Plesnin i Šime Matanan i ea pop don Eadre Skračić, ki to pisah, parokiean od Murtera* (ŠGS 105).

Što možemo zaključiti iz navedenih podataka?

Oporučitelji nikada svoje mjesto ne zovu Murterom. Oni svoju skromnu imovinu ili njezin dio ostavljaju Gospi od Gradine u Srimču ili Svetomu tilu u Srimču. I kasniji dokumenti to pokazuju. U pismu kapetana Ivana Slovinića od 25. studenog 1733. stoji: ... *Bihu svidoci: Marko Rapinov i Mate Matana od ovoga sela obadva i ea Jure Kovačev i Mate Gerbinov od sela Srinca i meštar Bene iz Sali, koji pomagasma istu robu škapulavati. Potvrđujem ea don Jerolim Vergada, kurat kako zgora, da je ovo istina* (ŠGS, 212). Ovdje svakako valja svrnuti pozornost na to da su Jure Kovačev i Mate Gerbinov od sela Srinca, a da se ime otoka ne navodi.

Don Jadrij Skračić je očito predstavljao onaj sloj stanovništva koji je dolazio u doticaj s pisanim dokumentima i učenim pojedincima svoga vremena i staleža. Za njega ime *Murter* nije bila nepoznanica, a valja pretpostaviti da se je u to vrijeme njime već označavalo i najveće mjesto na otoku³¹. I mada se u najvećem broju oporuka kao svjedok potpisuje *parokiean od Srimča*, ne može izbjeći pažnji da su tri posljednje oporuke iz njegova mandata potpisane s *parokiean od Murtera*, a u najzadnjoj je uz nadnevak navedeno i ime mjesta: *u Murteru*.³²

³¹ U popisu popova glagoljaša »Cronologica Parochorum Ecclesiae Parochialis Morterii...« pod brojem 2) navodi se: 4. Marzo 1658. Smolanović Giorgio. Morter (Uz njegovo ime nalazi se u rubrici »Osservazioni« ova bilješka: La Peste a Morter. Alias Srimaz — 1657 terminata la Peste.); prema B. Jurišić, 1953, str. 247

³² Matice rođenih vode se na glagoljici do 1706., a od 1718. na latinskom. Prema navodima B. Jurišića, 1953, str. 249 u ovim potonjim za mjesto rođenja upisuje se *villa Murterii* i *villa Mortarii*.

Današnji otok Murter identificira se dakle kroz povijest s najmanje tri poznata imena³³ *Colentum* (do VII. stoljeća), *Srimač* (od konca XIII. do polovice XV.) i *Murter* (od početka XIV. do danas), a njegovo glavno naselje je *Srimač* od prvog spomena do konca XVIII. stoljeća, *Murter* i *Srimač* od polovice XVII. do konca XVIII. i od tada do danas samo *Murter*. Svako od ovih imena javlja se i u različitim grafijama, koje, kako se čini, ne dovode u pitanje ni jedan od oblika. O jednoj će ipak biti riječi u poglavlju o etimologiji.

3. Distribucija i etimologija

Etimološke interpretacije imena ovoga otoka, ne praveći razliku između otoka i glavnog naselja, do sada su pokušali dati Krsto Stošić, Petar Skok, Blaž Jurišić, Sven Kulušić i Nada Vajs.

3.1. Colentum

Ime *Colentum*, koliko nam je poznato, nitko do danas nije pokušao etimološki interpretirati. To se čini razumljivim, jer ime dolazi iz jezičnog sloja koji nam je najslabije poznat i za koji imamo najmanje podatka. S druge strane, nema izoleksičkih paralela (izuzme li se donekle *Solenta*, koja je već izazvala zabunu kod Skoka), koje bi mogle uputiti na istoznačnu motivaciju pokrenutu iz supstancije sadržaja kao što je to slučaj s imenima *Škarda/Skrda/Škrdonić/Skardišćak*, *Aranj/Vrnj/Varanje/Arnjevo(polje)*, *Molat/Mljet/Malta*, *Omiš* ili *garma*. Kada bi suzvučna imena i postojala, pitanje same etimologije i dalje bi ostalo otvorenim, no metodološki bi pristup imao barem jedno čvrsto uporište, a to bi već predstavljalo značajan dobitak. Jedino što bi se moglo u slučaju *Colentuma* s više ili manje sigurnosti ustvrditi je to da poznati latinski *onim* krije vjerojatno stariji ilirski (liburnski), adaptiran u latinski sustav. Naime, kako pokazuju brojni toponimski likovi iz ilirskog sloja (*Arssia*, *Tersatica*, *Senia*, *Arba*, *Aenona*, *Scardona*, itd.) kontinuitet nastanjenosti osigurava i kontinuitet imena. Imena nestalih naselja rijetko su preživjela u suvremenoj toponimiji (*Ortopola*, *Blandona*, *Cabrona*, *Lopsica*, *Colentum*, itd.). Ako je liburnska gradina na današnjoj murterskoj *Gradini* bila tako velika i značajna kako nas obavještavaju arheolozi i povjesničari, a

³³ Podatak K. Stošića za 1561. gdje se u jednom dokumentu za koji on ne donosi izvor, čitav otok imenuje *Isola del Stretto*, nije potrebno uzimati u analizu zato što je s jedne strane izoliran, a s druge potpuno jasan i, usudili bismo se reći diskurzivan (apelativan). Ipak, treba reći da se ime (možda bi ispravnije bilo reći naziv) odnosi na prolaz između otoka Murtera i kopna na mjestu današnjeg tjesnaca, a ne na mjesto *Tisno*, koje u tom trenutku još nije postojalo. Naime, ovo je naselje najmlađe na otoku i svoj je prestiž izgradilo zahvaljujući blizini kopna, činjenici koja mu je u nemirnijim vremenima priječila konstituciju. I danas je općinsko središte.

rimsko naselje u njezinu podnožju tako značajno da se otok (*Colentum insula*) između Jadera i Scardona po njemu imenuje, onda se s velikom vjerojatnošću može pretpostaviti da je *Colentum* latinizirani oblik nekog ranijeg, najvjerojatnije liburnskog, imena. Dalje od ovoga može se za sada samo nagađati.

3.2. Srimač

Kako je već spomenuto Hrvati su svoje naselje osnovali na oko 2,5 km udaljenosti od razvalina Colentuma. To su novo naselje, prema povijesnim podacima, nazvali *Srimač*. Mada brojne grafije i lokalna tradicija upućuju i na varijante *Srimac*, *Sremac*, *Srijemac*, B. Jurišić je upozorio³⁴ da je do navedenih varijanata došlo zbog nepostojanja nepčanih suglasnika u latinskom, a prema tome ni odgo-varajućih grafema za njihovo bilježenje. Šupukove transliteracije oporuka iz XVII. st. potvrđuju samo *Srimač*³⁵. Na varijante sa *-ac* naslonilo se kasnije paretimološko povezivanje *Srimča* sa *Srijemom* i njegovim etnonimima³⁶.

Etimologija ovoga imena do danas nije uvjerljivo protumačena. Formalnim postupkom ime se može preko horonima *Srijem* dovesti do nemetatezirane indoeuropske osnove *sir/ser-* za neki hidronim, a potvrđene u imenu grada *Sirmiuma*³⁷. Na razini povijesti riječi sam Skok nudi dva prijedloga. Prema jednome to bi mogao biti etnik od *Srima*, naselja smještenog na poluotoku koji sa sjeverozapada zatvara ulaz u Šibenski kanal. Činjenica da se u dokumentu iz 1298. spominju i *Srima* i *Srimač* može ići u prilog takvome tumačenju, ali ne mora³⁸. Nema npr. nijednog istovjetnog prezimena u dvama selima, što bi moglo biti dokazom kada bi postojalo. Prema drugom Skokovu prijedlogu, riječ bi bila o zoonimu *srimonja*, vrsti goveda s izduženim rogovima prema naprijed. Za ovu pretpostavku Skok navodi kao argument da murterska uvala *Hramina*, iznad koje je *Srimač* bio lociran, sa dva izdužena poluotoka koja je zatvaraju sa NE i SW, podsjeća na takvu životinju. N. Vajs osporava metodološki postupak za ovakvo izvođenje. Pasmine, naime, dobivaju obično svoje nazive prema horonimima i

³⁴ B. Jurišić, 1953, str. 247

³⁵ A. Šupuk, 1957

³⁶ Dva stiha iz pjesme S. Lovrića (oko 1900) kako navodi B. Jurišić, 1953, str. 243 glase:

Skladna braća Hrvati su bili
Iz Srijema su se naselili

Zanimljiva je i Jurišićeva bilješka uz prvi stih iako nije od važnosti za raspravu: *Bilo je najprije napisano: Skladna braća slaveni su bili, ali je riječ "slaveni" prekrižena i iznad nje napisano je "Hrvati"*.

³⁷ P Skok, ERSJH, 3, 320

³⁸ K. Stošić, 1941, str. 226 za Murter i str. 21 za Srimu.

ojkonimima, a ne obrnuto³⁹. Na ruku Skokovu nagađanju mogla bi ići činjenica da je sve do početaka XX. stoljeća stoka krupnog zuba značajno korištena u otočnim gospodarstvima, pa na zadarskim i šibenskim otocima imamo mnoštvo toponimskih potvrda tipa *Volujak* i *Krvaljak*.⁴⁰ No to sigurno nije dovoljno. Mnogo je uvjerljivija metodološki utemeljena pretpostavka Š. Županovića i N. Vajs⁴¹ da se forma može dovesti u vezu s potvrđama koje se izvode (ili bi se mogle izvesti) iz i-e. korjena **sreu-* 'teći'. No sve ostaje u sferi nagađanja. Jedina čvrsta točka i dalje je formalna veza *Srima* – *Srimač*, no, potpuna različitost situacije na terenu, bilo da je riječ o geomorfologiji, bilo da se radi o aglomeracijama, sve prijedloge ostavlja i dalje otovorenima.

3.3. Murter

3.3.1. Dosadanje etimološke prijedloge za Murter možemo rezimirati ovako:

K. Stošić, bez ikakve argumetacije konstatira da *riječ Murter ne dolazi od latinske mors, mortis (smrt), iako su onuda rado zalazili pogibeljni gusari kao na pr. omiški u 13. vij. Naziv je od ilirske riječi mor 'more' i tar 'kula'*⁴².

S. Kulušić dovodi ime u vezu sa smrću zbog formalne i, prema njemu, sadržajne povezanosti u samom imenu. Formalna veza odražavala bi se u italijaniziranoj formi leksema, a sadržajna u tome što su ruševine i grobovi koje je nalazilo stanovništvo na lokaciji Colentuma asociirali gospodare otoka na otok mrtvih (*scoglio di morti*)⁴³. S druge strane, u više dokumenata spominju se Murterini kao opasni gusari, koja se djelatnost bez poteškoća može dovesti u vezu sa smrću⁴⁴. Manjkavost ove interpretacije je u tome što stanovnici naselja koja su nosila ovakva imena - ako su imena etimološki prozirna ili se stanovnicima takvima čine - posežu za promjenom; primjer: *Zlosela - Pirovac*. Sporno je i to što smrt, materijalizirana u nađenim grobovima i lubanjama na lokaciji antičkog Colentuma, nije sudjelovala u motivaciji "narodnog" imena, adekvatnim hrvatskim leksemom, kad se sigurno zna da je sve stanovništvo hrvatsko i sva ostala toponimijska građa hrvatska. I lokacija novog naselja nedvosmisleno kazuje da je riječ o Hrvatima.

³⁹ N. Vajs, 1987, str. 166

⁴⁰ Naše potvrde s terena: *Kravjačica* i *Kravjak* (Kornat), *Kravljak* (Silba, Iž, Molat), *Kravljaci* (Dugi otok), *Volujaci* (Dugi otok, Olib, Sestrunj), *Volujak* (Dugi otok, Iž, Molat).

⁴¹ Š. Županović, 1991, *Starodnevna baština šibenskog kraja*, Književni krug, Split, str. 162-163 i N. Vajs, 1987, str. 166-167

⁴² K. Stošić, 1941, str. 225

⁴³ S. Kulušić, 1984, str. 169

⁴⁴ S. Kulušić, 1984, str. 167-172; A. Fortis, *Viaggio in Dalmazia 1774*, izdanje Globus, Zagreb, 1984, str. 108

Skok misli da je ime recentno (spominje kao prvu potvrdu 1715.) i da je riječ o polaznom leksemu *mortaio* ‘avan, stupa, mužar’ od latinskog MORTARIUM, te da identificira mjesto na kojemu su bile postavljene lumbarde, mužari, baterije, galije, straže, za obranu od Turaka. Skok za svoju argumentaciju priziva u pomoć izosemične toponime *Lumbarda, Baterija, Galija, Straža* (SRJO, 145).

Kako Skok smatra da je ime *Murter* prvi put zabilježeno u XVIII. stoljeću, Sven Kulušić, pozivajući se na starije potvrde s početka XIV. stoljeća a i neke starije (1185. Mulcer)⁴⁵, s pravom odbacuje Skokovu argumentaciju vezanu za barut, vatreno oružje i Turke. Tako i N. Vajs. No nismo sigurni da je Kulušić u pravu kada odbacuje i etimologiju.

3.3.2. Postoji li nešto novo čime bi se Skokov etimološki prijedlog, koji se čini najuvjerljivijim kada mu se oduzme onaj dio o Turcima, mogao osnažiti. Čini se da postoji. Naime, pažljivom analizom stanja na terenu i pozornim čitanjem ranijih potvrda može se uspostaviti čvrsta veza između fome *murtar* i današnjeg imena otoka i naselja. Već je kazano i to je činjenica koje se ne može dovesti u pitanje da su dva imena (*Srimač* i *Murter*) supostojala tijekom pet stoljeća. Mi mislimo i duže, no to će još valjati istražiti. Isto tako pokazano je da su pomorci ili oni koji su pisali za potrebe pomoraca koristili samo ime *Murter* i varijante, administracija najprije samo *Srimač*, zatim *Murter* za otok, a *Srimač* za naselje, a stanovništvo samo *Srimač*.

Valja ovdje upozoriti na činjenicu da ni na jednoj pomorskoj karti od XIII. stoljeća do danas nije ubilježeno ime *Srimač* za otok. To nas navodi na zaključak da je motivacija za davanje novog imena (već imenovanom otoku) morala postojati na moru, točnije na onom dijelu obale uz koji su vodili pomorski putovi, a to znači s jugozapadne strane otoka. I P. Skok i N. Vajs osnažuju svoju argumentaciju za MORTARIUM > *Murter* navodeći izofone toponime *Morterić, Punta Mortara*, te jedan grčki primjer (Vajs). Spominju se ali ne navode, potvrde sa

⁴⁵ S. Kulušić, 1984, str. 167, preuzima ovu potvrdu od M. Šenoe, 1949-50, Prilog poznavanju starih naziva naših otoka, *Geografski glasnik*, XI-XII, Zagreb, str. 79, a ovaj iz *Codexa*, sv. II, 193. Međutim, ova se potvrda sasvim sigurno ne odnosi na *Murter*. Naime, u popisu biskupija i parokija koje im pripadaju Mulcer se nalazi u hvarskoj biskupiji: ... *Pharensis episcopus habeat sedem suam in Phar et habeat has parochias: Phar, Braciam et Lissam, Corceram, Lastam et Mulcer et totam Crainam*... Možda bi se i moglo pomišljati na *Murter* da u istom dokumentu nisu navedene parokije trogirске, skradinske i ninske biskupije, kojima je *Murter* eventualno mogao pripadati (šibenska tada još nije postojala), ali ga tamo nema na popisu. Konačno, na kartama iz toga razdoblja se Makarska (bliža Hvaru od Murtera) i prostor oko nje često imenuje *Craina* (MCC, K35 i K36), a kako se *Mulcer* i *Craina* navode zajedno, ovo bi se ime moglo odnositi i na samu Makarsku.

zadarskih otoka. Sada smo u prilici da ih i navedemo: *Murtari* (Dugi otok), *Morter* i *Pod Murter* (Sestrunj), *Murtar* (otočić kod Lošinja) i *Murtar* (Kornati). Svi su ovi toponimi nalaze na obali. Gdje se nalazi *Murter* u dubrovačkom kotaru, što ga spominje Skok, pozivajući se na ARJ, VII, 161, nismo uspjeli utvrditi.

3.3.3. S jugozapadne strane otoka na plovnom putu (*liniji od vapura* Šibenik - Zadar) nalazi se poluotočić *Murtar*, niskom prevlakom (*prisligom*) spojen s obalom. Poluotok je opasan za plovidbu na što upozorava i svjetionik na njemu i brojna nasukavanja, a jednomu smo i sami bili svjedoci. Do poluotočića s jugoistočne strane smještena je uvala *Murtar*, jedino sigurno sidrište *ispod Škoja*, tj. sa SW strane otoka, kako navode ispitanici⁴⁶. Tko je kome "posudio" ime vidjet će se iz daljnjeg izlaganja. No, jedno je sigurno: ime *Murtar* nije recentno i ne smije se izvoditi iz imena za otok *Murter*. Da je tome tako pokazuju najprije već navedeni podaci s karata s početka XIV. stoljeća a zatim i činjenica da još u XVII. stoljeću osnova ima stariji sufiks *-ar*, a ne noviji *-er*, koji nalazimo u današnjem imenu za otok. Suprotno tome, *Morterić* i *Murterić*, koji se odnose na isti referent (poluotočić), recentne su kartografske kreacije, jer očito polaze od imena makroreferenta (otoka).

U već spomenutim *lašima* Jezerani, jer se *Murtar* nalazi u jezerskom konfinu, ostavljaju:

6. aprila 1665. Kate, hći pokojnoga Matije Mihatova iz Jezera, ...*jedan kus zemlje u Murtarskih njivah zmorajšnjih s voćen* (ŠGS, 115);

31. luea 1678. Mate Šantić iz Jezera, ...*da ima Pave dati momu sinu Stipanu zemlju i tri masline u Murtaru ispod puta* (ŠGS, 140);

14. novebra 1678. Miho Božin iz Jezera,*dvi masline u Murtaru mladoi brašćini, da mi govore jednu misu na godišće* (ŠGS, 141);

27. setembra 1679. Mate Lukićev iz Jezera,*sinu Stipanu jedan kus u Glavičini Gornji, kud se gre u Murtar* (ŠGS, 142-143);

1680. (nema nadnevka) Stipan Šemin,*skuli svetoga Mikule u Jezeri zemlju i masline u Murtaru kod Tadije Perišića* (ŠGS, 146).

Kao dodatni argumet mogu se još navesti i potvrde iz suvremenog jezerskog i murterskog govora:

— Na toponomastičkoj karti šibenskog i zadarskog obalnog područja koju su izradili B. Finka i A. Šojat pod brojem 1001 upisan je *Murtar* (poluotočić, podatak iz Murtera) i *Murtarić* (podatak iz Jezera) i objašnjenje ispitanika da su *murtari*

⁴⁶ B. Finka - A. Šojat, 1973-74, Obalna toponimija zadarsko-šibenskog kopna i šibenskog otočja, *Onomastica Jugoslavica*, III-IV, Zagreb, str. 52

izdubine u kamenu, te da ljudi u Murteru misle da je otok po tome dobio ime⁴⁷, a pod brojem 998, navodi se već spomenuta uvala *Murtar*.

— U pjesmi Stanka Lovrića (oko 1900) kako je navodi B. Jurišić⁴⁸ stoji ovako:

*Pa Mlečani kad su zavladaali
Po Murtaru Murter su prozvali.*

I na drugom mjestu:

*Po Murtaru Murter su prozvali
Novo ime što su nama dali.*

Pjesma na više mjesta govori o promjeni imena, ali to sada ostavljamo po strani⁴⁹. Smijemo li jedan pučki izričaj koristiti kao argumentaciju u ovakvoj raspravi. Mi mislimo da smijemo. Ne zato da bi navode pučkog autora uzeli kao argument za vjerodostojnost podatka o zamjeni imena (što ipak ne smijemo potpuno omalovažiti), već zato, i prije svega zato, što se nedvosmisleno pokazuje – a mi vjerujemo da pučki pjesnik u tome ne griješi – da narod ne brka dvije forme i dva sadržaja: *Murtar* je jedno a *Murter* drugo. Štoviše, opis denominacijskog postupka i pravac motivacijskog impulsa, potpuno su točno postavljeni. Situacija na terenu to također potvrđuje, a i sam, kao izvorni govornik, mogu posvjedočiti da je tome tako.

No, sada se postavlja pitanje što je *murtar*? Ispitanici kažu, kako je već navedeno, da su to udubine u kamenu. Iste navode dobili smo i na Dugom otoku. Okrugla velika kamenica za ulje u murterskom se govoru i danas naziva *murtarom*. Moguća su dva polazišta u motivaciji: ili je u uvali *Murtar* bilo takva kamenja, ili je sama uvala asocijala na takav recipijent? Svako od ovih polazišta ima svoje slabe strane. U uvali zaista ima takva kamenja, ali gdje ga na obali nema? S druge strane, uvala nije takve konfiguracije da bi u svakoj pojedinosti

⁴⁷ B. Finka-A. Šojat, 1973-1974, karta 5, str. 52

⁴⁸ B. Jurišić, 1953, str. 243-244

⁴⁹ Ipak nije nevažno spomenuti da je svijest o promjeni imena jako živa u puku. Tako Nikola Skračić u svojoj pjesmi iz 1924. prema navodima B. Jurišića, 1953, str. 245, kaže:

Otok Murter "**Kolentom**" se zvaše,
Tu Rimljani kad gospodovaše,
A Hrvati kad se doseliše
Tad otoku ime prominiše.

U starim se to knjigama piše,
"**Srimac**" njemu ime postaviše,
Posli opet minja mu se ime
I ostade Murter za sve vrime.

predstavljala 'murtar'. Analizirajući pomno situaciju na terenu, mi bi se odlučili za ovu drugu metaforu – dakle izgled uvale. Priklanjamo se ovoj hipotezi zato što je uvala Murtar i danas dobar *porat*. U samom dnu uvale kasnije su izgrađeni *muli*, privezišta i soliona za plavu ribu, a na obali je visoka gomila, *na sedan podi*, s koje se moglo nadzirati uvalu, plovni put uz obalu, jezersko polje i samo mjesto Jezera. Budući da je konfiguracija jednaka kao i u prošlosti, morala je i tada biti dobro i poznato sidrište. I njezino današnje kartografsko ime, *Sveti Nikola*, po ruševnoj crkvi na obali, na tu činjenicu upozorava.

Uvala je morala dobiti na vrijednosti vrlo rano, vjerojatno nakon propasti Colentuma i uvođenja u plovidbu većih brodova dubljeg gaza. Naime, prilazi murterskoj uvali *Hramini* s jugozapada i kroz tišnjanski tjesnac s jugoistoka su plitki, što je većim brodovima predstavljalo nesavladivu prepreku, a kruženje kroz tjesnac *Mala Jarta – Radej* ili *Radej – Zminjak* veliki gubitak vremena. Još važnijim se čini razlog da novo hrvatsko stanovništvo u prvim stoljećima nakon doseljenja na otoke nema gotovo nikakva interesa za more, što pokazuje i lokacija gotovo svih naselja na zadarskim i na šibenskim otocima, pa time otpada i potreba da se uplovljava u luku koja je van ruke, budući je dužobalni promet tekao između važnijih i za trgovinu atraktivnijih središta, konkretno na ovom potezu: Šibenika, Biograda i Zadra. Kolentova luka, današnja murterska uvala *Hramina*, s ovih je činjenica, u razdoblju koje je relevantno za ovo istraživanje, potpuno izgubila na važnosti. Osim toga, ona se kao dio mjesta Murter konstituira tek u drugoj polovci XIX. stoljeća⁵⁰.

Treba se na koncu osvrnuti i na tri potvrde s početka XV. i početka XVI. stoljeća. Iako su izolirane u moru ostalih, ipak zavređuju pozornost. Naime, na Passqualinievoj, Giroldisovoj i Coppovoj karti stoji *Muraie* za otok Murter. Moguće je da su spomenuti autori našli povoda za ovakvo imenovanje u razvalinama starog Colentuma, no takva hipoteza pretpostavlja gledanje na otok, bilo s kopna (jer se današnja Gradina ne vidi s pomorskog puta o kojemu je riječ), bilo iz uvale Hramine, što predstavlja novi prostorni i psihološki moment koji ne možemo isključiti. No, činjenica je da ime nije nastavilo živjeti ni na kartama ni u dokumentima u narednim stoljećima. Da li je riječ o identifikaciji realnog stanja (impuls iz supstancije sadržaja) ili o nekoj formalnoj adaptaciji starijih potvrda (impuls iz supstancije izraza), teško je reći. Čini se, međutim, sigurnim da narod tako nije govorio i da kao i u prethodnim slučajevima ime dolazi izvana. Naime, da

⁵⁰ Nije nevažno spomenuti u ovom kontekstu da se konstituiranje Hramine kao dijela naselja Murter poklapa s kupnjom prekomorskog posjeda (Komata, Žuta i pripadajućih otoka).

je ime došlo iz naroda preuzimanjem latinske riječi MURUS, transfonemizacijom u hrvatski sustav ostvarili bi se vjerojatno izričaji tipa *miri*, *miraje*, *mirine* i sl., kakvih potvrda imamo na zadarskim i šibenskim otocima, upravo za lokalitete s ruševinama⁵¹.

4. Zaključak

Što možemo konstatirati na kraju? Promjena imena česta je onomastička pojava. Ona je to češća što su jezični slojevi kroz koje je ime prolazilo bili brojniji i što su se prilike, povijesne, administrativne i gospodarske, češće mijenjale, a za jedno i drugo jadranski litoral daje mnoštvo potvrda. Promjene imena često su ovisile i o novim vrijednostima koje je dobivao referent u novonastalim prilikama.

Sve se navedeno zorno može pratiti na primjeru imena otoka i mjesta Murtera: propadanje grada i nestanak imena (Colentum), nastanak novog naselja i nastanak novog imena (Srimač), snažan aloglotski pritisak izazvan prestižnom gospodarskom djelatnošću i nastanak novog imena (Murter). Njihovo supostojanje kroz dugi niz stoljeća i konačna pobjeda stranog i "učenog" elementa nad domaćim (Murter).

Kao što je poznato, slučaj Murtera nije usamljen. Imena mnogih jadranskih otoka doživjela su značajne transformacije ili čak potpune zamjene. Pritom nikada ne smijemo izgubiti iz vida, u jadranskoj toponimiji i leksiku više puta potvrđenu činjenicu, da dvije populacije, hrvatska i mletačka, od kasnog Srednjeg vijeka pa sve do naših dana žive jedna uz drugu i da se međusobno prožimlju. To prožimanje se posebno jako osjeća u zoni litorala. Istražujući toponimiju zadarskih otoka ustanovili smo da ni jedna čestica obradive zemlje nema talijansko (mletačko) ime, ali isto tako, da su mnogi stariji geografski termini ili toponimi na samoj obali zamijenjeni mletačkim (*arat*, *pesak*, *draga*, itd). Iako hrvatski leksemi prema našem istraživanju brojem daleko nadilaze mletačke, učestalost malobrojnih mletačkih toponima i geografskih termina na obali ne ostavlja nikave dvojbe o snazi pritiska i utjecaja. Broj potvrda za *murtar/murter* o tome također svjedoči. Toponimi *Srimač* i *Murter* izravna su posljedica takva stanja u distribuciji.

Na koncu, vjerujemo da smo uspjeli pokazati kako je neophodno što potpunije poznavnje stanja na terenu u traženju etimoloških rješenja. Dogodilo se na primjeru Murtera da je Skok, unatoč labavoj argumentaciji, imao pravo. To samo dokazuje da se nikako ne smiju, u ime novih metoda, zaboraviti i zapustiti dostignuća škole kojoj je Skok pripadao. Tim prije zato što je on sam bio svijestan

⁵¹ *Mir* (Dugi otok), *Mirice* (Dugi otok), *Mirina* (Molat), *Mirine* (Dugi otok i Olib), *Mirišće* (IŽ)

njezinih nedostataka. U članku o Murteru, u bilješci 4, na strani 149, Skok kaže za podatke koje je preuzeo s karata: *Nijesam ih provjerio u izgovoru domaćih ljudi. To ima da se učini u budućnosti.* Nadamo se da smo barem djelomično udovoljili ovom nalogu.

LES NOMS DE L'ÎLE ET DU VILLAGE MURTER (IDENTIFICATION — DISTRIBUTION — ÉTYMOLOGIE)

Résumé

Le changement du nom de lieu est un phénomène toponymique fréquent. Les raisons qui peuvent être à l'origine d'un pareil changement sont nombreuses: succession de différents couches linguistiques, échanges de population, transformations économiques, en un mot: changement de l'importance du référent porteur de l'ancien nom. Certains noms ont survécu jusqu'à nos jours, mais nous ne savons pas exactement les lieux qu'ils identifiaient, d'autres ont subi d'importantes adaptations dans le nouveaux système linguistique sans avoir cessé d'identifier le même référent, d'autre encore ont été remplacés par des formes nouvelles.

C'est exactement le cas du nom de l'île et du village *Murter*, constitué presque sur le même endroit que l'*oppidum Colentum* de l'Antiquité, dont le nom et les vestiges ont survécu les ravages. Arrivés sur l'île et installés près de l'ancienne cité, les Croates n'ont pas repris son nom. Ils leur en attribuèrent un nouveau *Srimač*. Mais, depuis les premières attestations de *Srimač*, on trouve, sur les cartes topographiques et dans les documents, le nom de *Murter* (noté plus souvent *Mortar* ou *Insula Mortarii*). L'auteur démontre, en se basant sur les documents historiques, que les deux noms coexistaient durant au moins cinq siècles. Leur distribution était la suivante: *Srimač* pour le village et *Murter* pour l'île; *Srimač* pour la population locale, *Murter* pour l'administration et les navigateurs.

Ce toponyme a été l'objet de nombreuses analyses. P. Skok, considérant la forme du toponyme, a proposé l'étymologie qui s'est avérée digne de foi, mais l'argumentation qui la justifiait était fausse. L'auteur propose de nouveaux arguments pour l'étymologie de Skok, basés sur la situation réelle sur le terrain. En plus, il cherche à définir la distribution chronologique et géographique des trois noms: *Colentum*, *Srimač* et *Murter*.